

UTJECAJ RIJEKE NA POGRANIČNA NASELJA

Primjer rijeke Drave u 18. i 19. stoljeću

INFLUENCE OF A RIVER TO BORDERLINE SETTLEMENTS

Case study of Drava river in 18th and 19th century

Hrvoje Petrić

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofski fakultet
Sveučilište u Zagrebu
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
Republika Hrvatska

Primljeno: 12. 4. 2004.

Prihvaćeno: 23. 7. 2004.

Rad ima dvije pozitivne recenzije

UDK/UDC 94(497.5-3 Podravina)»17/18»:556.53(282.24 Drava)
911.3:314>(497.5-3 Podravina)(091)»17/18»

Izvorni znanstveni rad

Original scientific paper

Sažetak

Drava je kroz dijelove svoga toka tijekom prošlih stoljeća bila pogranična rijeka. Granični položaj rijeke Drave bio je najjasnije vidljiv od kraja 16. stoljeća kada ona postaje pogranična rijeka između zemalja pod vlašću Habsburgovaca i Osmanskog Carstva. Takav položaj zadržava do kraja 17. stoljeća. Kasnije će ona biti granica između Vojne krajine i ugarskih županija, dakle u sličnom statusu kao što je bila do kraja 16. stoljeća. U ovom ću se radu ograničiti na dio koncepta odnosa čovjeka i okoliša na granici, ali samo kroz predstavljanje nekih aspekata vrlo složenih odnosa, i to na odabranim odrednicama međuodnosa Drave i ljudi. U novije vrijeme smo ponovno svjedoci depopulacije tog prostora. Ipak, moguće je utvrditi da je u raznim ciklusima dolazilo do osnivanja naselja u neposrednoj blizini dravske obale i kasnije njihova nestanka. Utjecaj čovjeka na Dravu bio je vidljiv od prvih planova regulacija iz 1780. godine, ali je postao osjetan tek od početka 19. stoljeća, tj. od prvih radova na hidroregulaciji rijeke Drave. Na drugoj strani, Drava je stoljećima na različite načine utjecala na ljude. Kao najočitiije i najbolje vidljive izravne pokazatelje tih odnosa izdvojiti ću tri primjera. Prvi je preseljenje naselja s lijeve na desnu obalu (iz Međimurja u Podravinu) - primjer Legrada (1710.). Drugi je uništenje dijela naselja tako što je Drava svojim tokom prošla kroz njega i preseljavanje stanovništva s desne na lijevu obalu u nova naselja - primjer uništenja dijelova Drnja i preseljenje dijela stanovništva na način da su za njih osnovana nova naselja: Gotalovo i Gola (1820. - 1822.). Treći primjer je uništenje cijelog naselja i preseljenje stanovništva na istoj dravskoj obali, ali na novu, povišeniju, lokaciju nešto udaljeniju od Drave - primjer nestanka naselja Brod i osnivanja novog naselja Ferdinandovac (1844.).

Ključne riječi: rijeka Drava, povijest okoliša, ekohistorija, pogranična naselja, Podravina

Key words: River Drava, environmental history, ecohistory, borderline settlements, Podravina (River Drava regions)

Drava je kroz dijelove svoga toka tijekom prošlih stoljeća bila pogranična rijeka. Granični položaj rijeke Drave bio je najjasnije vidljiv od druge polovice 16. stoljeća kada ona postaje pogranična rijeka između zemalja pod vlašću Habsburgovaca i Osmanskog Carstva. Takav položaj zadržava do kraja 17. stoljeća. Kasnije će ona biti granicom (više administrativnom) između hrvatskih i ugarskih županija, dakle u sličnom statusu kao što je bila do druge polovice 16. stoljeća.

“Preseljenje” cijelog naselja s lijeve na desnu obalu (iz Međimurja u Podravinu) - Legrad

Rijeka Drava je, uz rijeku Muru, značajno utjecala na trgovište Legrad,¹ naročito njegovim “preseljenjem” iz Međimurja u Podravinu početkom 18. stoljeća. Osobito je zanimljiv položaj Legrada nastalog na sutoku rijeka Drave i Mure. Rijeka Drava otežala je komunikaciju s njegovom nodalno-funkcionalnom regijom, i to do početka 18. stoljeća prema jugu (manje izraženo), a kasnije prema sjeveru (više izraženo). Veći je bio gubitak sjevernoga gravitacijskog područja koje je bilo više upućeno na Legrad kao središnje naselje.

U Legradu je 1670. godine, prema isusovačkom misijskom izvješću, živjelo oko tisuću katolika.² Iste je godine Petar Prašinski, carinik nedelišćanske tridesetnice, pisao zagrebačkom biskupu Borkoviću da je u mjestu i utvrdi Legrad živjela jedva trećina katolika.³ Na području katoličke župe Legrad 1688. godine bilo je oko 200 katoličkih te oko 700 luteranskih i kalvinskih kuća.⁴ Legrad je 1693. imao oko 200 katoličkih i više od 500 protestantskih kuća.⁵ Prema kanonskom izvješću iz 1698. godine, može se zaključiti da je inovjeraca još bilo više od katolika, a među njima su se nalazili “*luterani, kalvini, židovi, arijanci i cinkvilijanci*”. U Legradu su se nalazile “gotovo sve narodnosti koje postoje pod nebom”, kako piše kanonik, a mnogi inovjerci su prelazili na katoličku vjeru.⁶ Iste je godine kanonik Ivan Leskovar izvijestio zagrebačkog biskupa da na području župe Legrad ima 2797 katolika.⁷ Broj se katolika očito povećao jer su u Legradu 1716. godine živjeli u 280 kuća, a istodobno tamo

¹ Legrad se spominje od 1384., u XV. st. dobio je status trgovišta (*oppidum*), od 1610. ima grb. Godine 1643. Ferdinand III. mu je dodijelio privilegij slobodnog trgovišta, a sredinom XVII. st. se kratko spominje kao grad (*civitas*). U XVI. st. ulazi u sastav posjeda Zrinskih koji ondje uređuju sjedište Legradске ili Međimurske kapetanije izgrađivši protuosmansku utvrdnu 1567. godine Legrad je kratko bio pod osmanskom vlašću (1577. - 1579. i 1600.). U XVII. i XVIII. st. u Legradu su razvijeni trgovina i cehovi (*Stari ceh* - 1677., *čizmarski* - 1697., *brodarski* 1717., *tkalački* 1747., *mlinarski* 1768. i dr.). Od 1671. djeluje tridesetnica, a od 1682. se spominje solana. Krajem XVII. i početkom XVIII. st. s više od 3000 stanovnika najveće je naselje županije Zala te jedno od najvećih naselja u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. U blizini je kratko postojala utvrda Novi Zrin (1661. - 1664.). Legrad se meandriranjem, nakon poplave 1710. našao na desnoj, podravskoj obali Drave. Nakon što je od 1848. do 1861. bio u sastavu Hrvatske, on je do 1918. u sastavu mađarske županije Zala. Pod mađarskom okupacijom je od 1941. do 1945. Kat. župa se spominje 1540. Od druge pol. XVI. do početka XVIII. st. većinu stanovništva čine protestanti. Kat. župa je obnovljena 1641. kada je sagrađena drvena crkva. Od 1769. do 1784. sagrađena je današnja barokna crkva sa zaobljenim svetištem u kojemu su vrijedne zidne iluzionističke slike. U parku se nalazi grupa pilova iz XVIII. stoljeća. Hrvatska enciklopedija 2004., str. 487.

² M. Vanino 1933., str. 59.

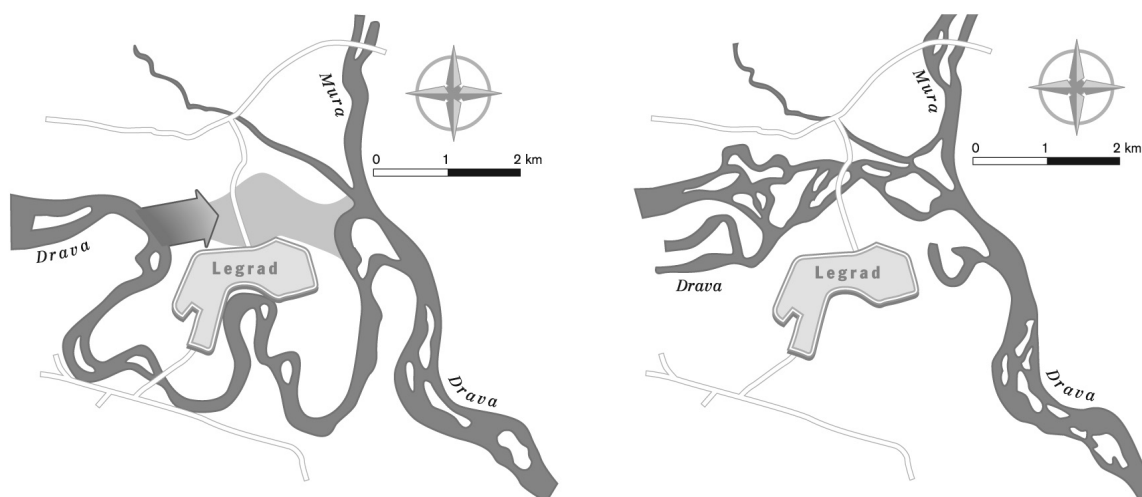
³ D. Feletar 1971., str. 142.

⁴ NAZ, KV, Prot. 70/lb, str. 1; R. Horvat 1944., str. 148-149.

⁵ NAZ, KV, Prot. 70/lb, str. 745; R. Horvat 1944., str. 164.

⁶ NAZ, KV, Prot. 71/II, 199; R. Horvat 1944., str. 175.

⁷ R. Horvat 1944., str. 171.

Slika 1: "Preseljenje" Legrada iz Međimurja u Podravinu (oko 1710.) - preuzeto iz časopisa Meridijani

žive i protestanti "koji ipak nisu više tako brojni kao prije".⁸ Prema ranije iznesenim podacima, mogli bismo zaključiti da je 1670. godine u Legradu živjelo najmanje 3000 stanovnika. Kako je 1698. godine zabilježen broj od 2797 katolika na prostoru legradske župe, mogli bismo pretpostaviti ili da su u popisu katolicima pribrojani protestanti ili da je legradska župa, osim Legrada, obuhvaćala još koje naselje, za što nema potpore u izvorima i literaturi. Vjerojatno je bliže istini da su katolicima pridodani protestanti. Ako se budućim istraživanjima to pokaže točnijim, onda je između 1670. i 1698. godine došlo do pada broja stanovnika, čemu je barem ilustrativno potvrda o padu broja kuća između 1688. i 1693. s oko 900 na oko 700. Uzmemo li u obzir da je 1693. godine u Legradu bilo oko 700 kuća i 1698. godine 2797 stanovnika, tada bi u jednoj kući u prosjeku živjela četiri stanovnika,⁹ što bi bilo realno, usporedimo li taj prosjek s trgovištem Čakovcem u kojem je živjelo 5,4 ukućana po obitelji.¹⁰

Zanimljivo je spomenuti susjedno trgovište Kotoribu koje se nalazilo na rijeci Muri i na koje je ta rijeka imala velik utjecaj. Kotoriba se, prema Rudolfu Horvatu, kao trgovište spominje vjerojatno od 1670. godine,¹¹ a Juraj Kolarić smatra da je taj status dobila tek između 1704. i 1716. godine.¹² Tamo je 1671. godine popisano 393 stanovnika koji su živjeli u 110 obitelji (po kućedomaćinima),¹³ što znači da je na jednog kućedomaćina dolazilo 3,6 osoba. U istom naselju je 1660. godine popisano samo 30 kućedomaćina,¹⁴ dakle približno 110 stanovnika. Kotoriba je 1716. godine bila trgovište u sastavu župe Donji Vidovec, a u

⁸ NAZ, KV, Prot. 73/IV, str. 199; R. Horvat 1944., str. 187.

⁹ H. Petrić 2002.

¹⁰ U trgovištu Čakovec 1672. su 903 osobe bile popisane među 166 kućedomaćina. Na osnovi tog popisa iz 1672. godine moguće je odrediti da je na jednog čakovečkog kućedomaćina dolazilo u prosjeku 5,4 osobe. R. Modrić 1974., str. 227-229, 298.

¹¹ R. Horvat 1944., str. 141.

¹² J. Kolarić 1992., str. 24.

¹³ NAZ, KV, Prot. 7/VII, 19-21; J. Kolarić 1992., str. 21.

¹⁴ NAZ, KV, Prot. 70/I; R. Horvat, 1944., str. 88.

trgovištu je živjelo stotinjak obitelji,¹⁵ odnosno vjerojatno 360-540 osoba (ovisno o tome hoćemo li primijeniti prosjek za Kotoribu iz 1671. koji iznosi 3,6 ili za trgovište Čakovec iz 1672. godine koji iznosi 5,4). U istom naselju su 1728. godine živjele 152 obitelji,¹⁶ što možemo procijeniti na između 550 i 820 stanovnika. Istraživanje odnosa Kotoribe i rijeke Mure zavređuje zasebno istraživanje.

“Preseljenje” Legrada iz Međimurja u Podravinu opisao je Dragutin Feletar koji smatra da se to dogodilo 1710. godine tijekom velike poplave Drave, nažalost nije naveo odakle mu podatak upravo o 1710. godini. On je pišući knjigu o Legradu 1971. godine bio svjedok ostataka starog toka Drave koji su danas jedva vidljivi: *“Nekadanje staro korito Drave s južne strane naselja još se i danas može lijepo pratiti u konfiguraciji tla od Orešca (sjeverno od Velikog Otoka), pa pokraj zaseoka Čerepane, zatim preko ceste za Legrad kod Kebla i dalje prema Đelekovcu i istoku. Pokoja bara i niži teren je ovdje još i danas svojevrsni ‘dokument’ zbivanja iz 1710. godine...”*¹⁷ Da je Drava tekla južno od Legrada još 21. veljače 1691. potvrđuje podatak iz legradske župne spomenice. U njoj piše da su se u Legradu trebali vjenčati neki stanovnici iz Ludbrega kojima je bilo preporučeno da što prije dođu u Legrad dok je dovoljno debeo led na Dravi. Kako je između Legrada i Ludbrega bila Drava, očito je da je ona te godine tekla južno od Legrada.¹⁸ Dragutin Feletar opisao je kako je tekao tijekom “preseljenja” Legrada: *“Ogromna masa vode, koja se pretvorila u ogromnu bujicu, rušila je sve pred sobom. Najedavši obalu dravska bujica je krenula prema sjeveru, da bi se što prije sljubila s Murom. Tome je pogodio i pad terena. Poslije katastrofe Legradani su se našli na jednom otoku, sa svih strana opkoljeni vodama Drave. Kasnijom evolucijom je južni dravski rukav presušio, a cjelokupna matica rijeke se preselila u sjeverni tok.”*¹⁹ Mirela Slukan Altić smatra da se Legrad do 1710. godine razvijao između glavnog toka Drave (na jugu) i jednog rukavca sjeverno od glavnog toka. Tijekom poplave 1710. sjeverni je rukavac postao glavnim tokom, a raniji glavni tok rukavcem (na jugu).²⁰ No, to je malo upitno jer je na Spallinom planu iz 1671. godine vidljivo da Legrad nije bio okružen dravskom vodom, a jedini tok Drave vidljiv je južno od naselja.²¹ Iako je između 1671. i 1710. prošlo gotovo četrdeset godina, moguće se složiti s podacima Dragutina Feletara da je dravska voda došla sjeverno od Legrada tek u poplavi oko 1710. godine.

Mirela Slukan Altić je istražujući Legrad utvrdila: *“Drava nije odredila samo gospodarsku osnovu Legrada. Ona je značajno utjecala na fizionomijsko-morfološke osobine naselja. Legrad se stoljećima razvijao između spomenuta dva rukavca Drave. Iako takav položaj pridonio je njegovu razvoju prvenstveno u smjeru istok-zapad. Njegov položaj na topografski uzvišenom terenu dravskih nanosa i okruženost nižim poplavnim terenom onemogućavali*

¹⁵ NAZ, KV, Prot. 73/IV, 106-107; R. Horvat, 1944., str. 197.

¹⁶ E. Kerecsényi 1982., str. 11.

¹⁷ D. Feletar 1971., str. 107.

¹⁸ Župni ured Legrad, Spomenica župe Legrad; D. Feletar 1971., str. 107.

¹⁹ D. Feletar 1971., str. 107.

²⁰ M. Slukan Altić 2002a, str. 118

²¹ M. Klemm 1986.

su raspršivanje naselja čak i nakon rušenja obrambenih utvrda pa je Legrad oduvijek naselje izrazito okupljenog tipa. Južni rub naselja i danas je određen smjerom nekadašnjeg rukavca Drave. Nepravilni tlocrt ulica određen je konfiguracijom terena. Glavna ulica protezala se tik uz Dravu i vodila prema drvenom mostu koji je Legrad spajao s Međimurjem. Glavni trg s crkvom Svetog Trojstva izgrađenom oko 1780. također je već formiran.²²

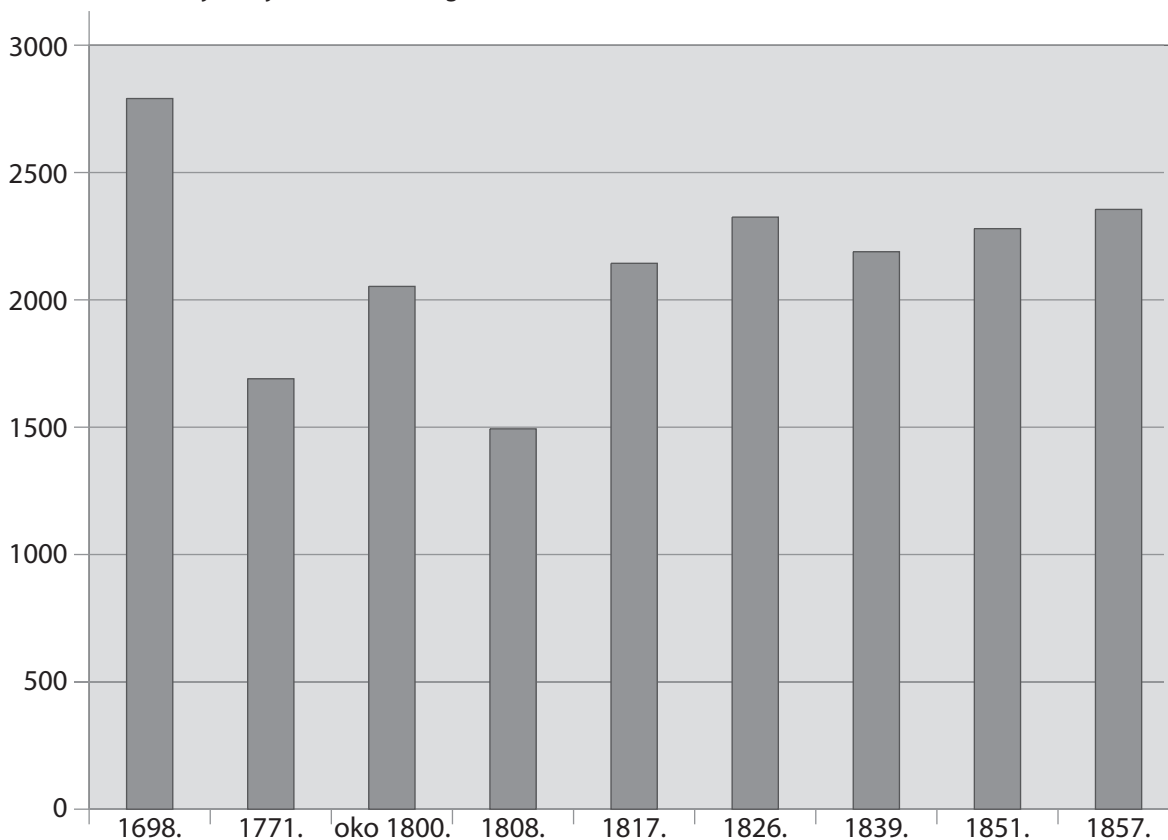
Kartografska tradicija je početkom 18. stoljeća i dalje Legrad ucrtavala sjeverno od Drave. Kartograf J. V. Biberger je u Beču 1717. godine objavio kartu Ugarske na kojoj je Legrad (Legradt) ucrtan sjeverno od rijeke Drave.²³ Henry Overton je na karti Ugarske objavljenoj u Londonu vjerojatno 1720. godine također Legrad ucrtao u Međimurju, tj. sjeverno od Drave.²⁴ Legrad je u Međimurju ucrtan i na karti Samuela Parkera objavljenoj u London oko 1728.

Tablica 1: Kretanje broja stanovnika Legrada

1698.	1771.	oko 1800.	1808.	1817.	1826.	1839.	1851.	1857.
2797	1700	2061	1502	2151	2325	2200	2289	2357

Izvori: NAZ, KV, Prot. 75/VI, str. 93; S. Krivošić 1983., str. 162.; R. Horvat 1944., str. 171; H. Petrić 2002., str. 139.

Grafikon 1: Kretanje broja stanovnika Legrada

²² M. Slukan Altić 2002a, str. 117.

²³ J. V. Bieberger, Hungaria cum reliqua... Wien 1717., prema: Atlas Hungaricus, broj 1, Budapest 1996., str. 53.

²⁴ Henry Overton, The Kingdom of Hungary, London, 1720. (?), prema: AH 2, str. 451.

Raseljavanje dijela sela i osnivanje novih - Iz Drnja u nova sela - Gotalovo i Golu

Destrukciju dijela naselja tako što je Drava svojim tokom prošla kroz njega i preseljavanje stanovništva s desne na lijevu obalu u nova naselja imamo najjasnije izraženo na primjeru uništenja dijelova sela Drnja²⁸ i preseljenje dijela stanovništva na način da su za njih početkom 19. stoljeća osnovana nova naselja: Gotalovo i Gola.

U opisu Đurđevačke pukovnije Drnje je 1781./82. godine opisano sljedećim riječima: *“Udaljeno je punih pola sata od Peteranca, puni sat od Sigetca, tričetvrt sata od Torčeca u provincijalu (civilnom dijelu). Ovo veliko selo ima četiri dijela: prvi njegov dio, u kojem se nalaze crkva i časničko konačište, leži na otoku koji tvore potok Torčec te jarci kojima istječe voda iz rijeke Drave, i koji je drvenim mostom povezan sa selom Botovom u provincijalu; granica sa selom Botovom ovdje je određena samo subim jarkom. Drugi i veći dio, zvan Židovaroš, leži na otočiću koji tvori rijeka Drava, i taj je dio povezan s prvim dijelom sela dvama drvenim mostovima, od kojih jedan vodi preko rukavca Drave, a drugi preko potoka Torčeca. Taj je dio novo izgrađenim mostom preko većeg rukavca Drave povezan s četvrtim dijelom sela, koji se najvećim dijelom sastoji od štagalja i staja za stoku i koji leži na velikom otoku rijeke Drave. Treći dio sela leži na drugoj strani, na lijevoj obali rijeke, i isto se tako u njemu nalaze staje za stoku, štagljevi, a veza s prvim i četvrtim dijelom sela održava se s pomoću ravnih brodova (skela).”*²⁹

Stanovnici dijelova Drnja su uslijed poplava rijeke Drave počeli spontano naseljavati prostore sjeverno od Drave u drugoj polovici 18. stoljeća, iako je prvenstvena uloga tih prekodravskih dijelova sela bila pretežito gospodarske naravi jer su stanovnici s lijeve obale Drave imali uglavnom gospodarske zgrade - štagljeve i staje.³⁰

Sačuvan je i opis rijeke Drave kod Drnja iz druge polovice 18. stoljeća: *“Rijeka Drava, koja protječe kroz ovu sekciju od sjevera prema jugu, ima razne velike i male otoke i prudine, široka je 300 do 400 koraka, duboka tri do šest hvati i ima vrlo brzi tok. Kada u Koruškoj i Štajerskoj padnu jake kiše, no napose za topljenja snijega u proljeće, rijeka naglo nabuja i u 24 sata toliko nabuja da na raznim mjestima preplavi obale i poplavi niski kraj s obiju strana tako da se tada u ovdašnjem kraju može napredovati samo zemaljskim cestama, iako često tek uz mnogo muke i uz velike opasnosti. Zbog jake snage, kojim rijeka teče, napose za visoke vode, prudine ponegdje bivaju otplavljene, naprotiv, na drugim se mjestima talože nove. Prudine, jednako tako kao i velika stabla, koja voda katkad odnese sa sobom i čvrsto prisloni*

²⁸ Drnje je osnovano u prvoj polovici 16. stoljeća na jednoj dravskoj adi (otoku) kao zbjeg stanovništva koje se sklonilo pred osmanskim napadima. Kasnije je naselje prošireno na okolni, uglavnom močvarni prostor. Iako je nepristupačan položaj tijekom druge polovice 16. i cijelog 17. stoljeća bio pozitivan za sigurnost stanovnika Drnja, položaj u močvarnom području izloženom negativnom djelovanju rijeke Drave već se u 18. stoljeću pokazao nepovoljnim za daljnji razvitak ovoga sela. Vrhunac razornog djelovanja Drave na Drnje najočitije je vidljiv u prvoj polovici 19. stoljeća kada su tijekom regulacijskih radova preseljene velike skupine drnjanskog stanovništva na druge lokacije. Moguće je zaključiti da je Drava u najranijim stoljećima postojanja Drnja odigrala zaštitnu ulogu za njegove stanovnike, da bi kasnije pokazala svu svoju razornu moć jer “rijeka je dobar sluga, ali loš gospodar”.

²⁹ Đurđevačka pukovnja 2003., str. 104-105.

³⁰ H. Petrić 2000.

Slika 3: Jozefinska topografska karta, dio Đurđevačke pukovnije, 1782. Primjer prikaza Drave i ostalih hidrografskih elemenata (Hrvatski državni arhiv)

na prudine, čine vožnju brodom na toj rijeci vrlo opasnom i nesigurnom, pa se svake godine nasuču ili potonu razni natovareni brodovi. Drveni most koji vodi preko te rijeke na veliki otok, uz nasip koji se na njega naslanja kod Židovaroša, tek je nedavno obnovljen i učvršćen. Na rukavcu s druge strane otoka, koji se zove Repaški kanal, nalazi se ravni brod (skela), a osim njega održava se još jedan kod sela Botova u provincijalu i nizvodno još jedan kod sela Sigetca, a prema kraju ove sekcije još jedan, zvani novigradski brod. Oni su bez iznimke loše kakvoće i tako mali da se njima preko rijeke najednom mogu prevesti dvojica mala kola. Veliki otok na kojemu leže staje za židovaroško blago, kao i otok Lug s ove strane rijeke Drave, imaju mnoga močvarna i jako blatnjava mjesta, također su gdjegdje gusto zarasli žbunjem i šipražjem; na otoku sa stajama Židovaroši kolima i na konju ne može se napredovati nigdje drugdje, osim po putovima naznačenim na planu. Potok Torčec ima kod Drnja mali otok, a ispod otoka nalazi se prolaz preko potoka kojim se za vrlo suha doba može voziti, a dalje nizvodno ima jak drveni most. Nakon što se potok spoji s Dravom uz pomoć dvaju jaraka kojima prema njemu dolaze vode iz rijeke Drave, potok kod Židovaroši ima drugi postojani drveni most, ispod kojega tvori razne otočiće, a nakon što se u njega ulije potok Jasenovac... izljuje se u rukavac Drave koji tvori otok Lug. Taj je potok širok 30 do 35 koraka i preko njegove dubine i zbog strmih jaruga s obiju strana nigdje se ne može prijeći, osim kroz spomenuti prolaz i preko mostova na njemu. Jarci s vodom, gore zatvoreni nasipima na rijeci Dravi, nastali su češćim izlivanjem te rijeke. Njih rijeka za visoke vode napuni i oni otječu u potok Torčec. Preko tih se jaraka ljeti, kad obično sasvim presuše, može svakako prijeći na prolaznom putu iz Drnja u Đelekovec u provincijalu."³¹

Drnje je bilo ugroženo dravskim vodama. U lipnju 1775. godine napravljen je plan za čišćenja korita rijeke Drave od Osijeka do Legrada u dogovoru s inspektorom Pichlerom.³² Prvi detaljniji plan regulacije rijeke Drave i nekih njezinih pritoka (kod sela Đelekovec, Torčec i Botovo) je iz 1777. godine,³³ a sačuvani su spisi iz 1804. koji se odnose na regulaciju korita rijeke Drave na području podravskih satnija Đurđevačke pukovnije.³⁴ Problem je bio i u tome što se potok Koprivnica pri sutoku u Dravu često izljevao i plavio okoliš. Stanovnici plavljenog područja morali su zbog toga sudjelovati u regulaciji potoka Koprivnice. Dana 17. kolovoza 1779. godine natporučnik Balaško javio je iz Drnja koprivničkom gradskom magistratu da je generalkomanda naredila da se očisti potok Koprivnica.³⁵ Istodobno su se radili nasipi za obranu od poplava pa je 1810. godine određeno da teren između Drave i nasipa treba zasaditi vrbama i topolama,³⁶ no svi ti zahvati nisu bili dovoljni za zaštitu od poplava i destruktivnog utjecaja rijeke Drave na stanovništvo i naselja.

Za ilustraciju utjecaja rijeke Drave na naselja govore podaci s kraja 18. i početka 19. stoljeća. Katastrofalna poplava dogodila se 3. lipnja 1770. godine, koja je bila takvih

³¹ Đurđevačka pukovnja 2003., str. 106-107.

³² HDA, Hrvatsko kraljevsko vijeće, kut. 205.

³³ HDA, Generalkomanda, kut. 10.

³⁴ HDA, Generalkomanda, kut. 21, br. 11/285.

³⁵ DAV, Arhiv grada Koprivnice, kut. 6, br. 232/779.

³⁶ HDA, Generalkomanda, kut. 27, br. 3/13.

razmjera da se u drnjansku crkvu moglo ući samo čamcem. Sva su polja bila pod vodom, sav kukuruz, žitarice i sijeno bili su uništeni. Duhovskoj svečanosti pribivali su drnjanski župnik Martin Korolija te kapelani Baltazar Zrinski i Mirko Sabo. Župnik Korolija pripisao je samo čudotvornoj pomoći Majke Božje Drnjanske da voda nije ušla u crkvu. Zbog toga je razumljivo što je u crkvi bio zavjetni oltar Sv. Nikole. Nova poplava zabilježena je 5. studenoga iste godine, ali je bila manje destruktivna od prethodne.³⁷ O opasnostima od rijeke Drave na imanju Botovo raspravljalo se 1810. godine.³⁸ Velika poplava Drave bila je u rujnu 1812.,³⁹ a sljedeća poznata zbila se 1814. godine.⁴⁰

Za Drnje i okolna sela najrazorniji je učinak imala poplava 1827. godine, u kojoj je uništen most preko Drave. Tijekom te nesreće je doslovno bio otplavljen jedan čitav dio Drnja, ali su se stanovnici uspjeli spasiti. Vojnokrajiška vlast im je dodijelila zemljišta na livadama prema Sigecu i Peterancu te su Drnjanci tamo sagradili nove kuće (to je danas ulica Pemija). Poplava je imala takve razmjere da su iz Drnja u Peteranec (koji je smješten na povišenom terenu i time sigurniji od poplava) 1828. godine bile preseljene državna trivijalna škola i sjedište satnije.⁴¹ Godine 1830. još su neke zgrade u Drnju trebale biti preseljene zbog opasnosti od poplave rijeke Drave.⁴²

Znakovito je bilo i pitanja solane. Zbog toga što su dravske vode ugrozile staru solanu 1789. godine je morala biti sagrađena nova zgrada solane. Tipski projekt za specifične uvjete i potrebe solane u Drnju je adaptirao zidarski majstor Johann Stronner iz Kaniže. Okvirne troškove za zidarske i ostale potrebne radove sastavio je komorski arhitekt Joseph Tallherr koji je u svome izvještaju Ugarskoj dvorskoj komori od 19. siječnja 1788. godine istaknuo da je položaj solane u Drnju izložen čestim poplavama te su stoga u troškovnike ukalkulirani i veći troškovi radova na zaštiti zgrade od visokih voda. Stoga je i odlučeno da se cijela zgrada solane povisi za tri i pol stope kako bi se zaštitila od poplavnih voda,⁴³ no ni nova zgrada nije bila dugoročno rješenje za obranu od poplavnih dravskih voda. Već 1799. godine Ugarska dvorska komora nastojala je ukinuti solanu u Drnju, ne samo radi poplava, nego iz pragmatičnih razloga povećanja prometa južnougarskih solana. Gradski magistrat Koprivnice tražio je da se solana iz Drnja ne seli u Ugarsku, nego da ostane u Drnju ili da se premjesti u Koprivnicu.⁴⁴ Čini se da je proces preseljavanja solane iz Drnja u Koprivnicu počeo oko 1814. godine,⁴⁵ u dio grada

³⁷ Župni ured Drnje (ŽUD), Spomenica župe Drnje (SŽD), str., 74.

³⁸ HDA, Križevačka županija, kut. 224, fasc. X, br. 531.

³⁹ Župni ured Sigetec (ŽUS), Spomenica župe Sigetec (SŽS).

⁴⁰ ŽUD, SŽD, str. 2-3.

⁴¹ ŽUD, SŽD, str. 3; Arhiv Osnovne škole Drnje (AOŠD), Spomenica škole Drnje; AOŠD, Spomenica škole Peteranec; Župni ured Peteranec (ŽUP), Spomenica župe Peteranec (SŽP).

⁴² HDA, Generalkomanda, kut. 45, br. R 39-18.

⁴³ MOL; I. Lentić-Kugli 1980., str. 95-96, 113.

⁴⁴ DAV, AGK, spis od 25. siječnja 1799. godine, kut. 38.

⁴⁵ DAV, AGK, spis od 13. prosinca 1814. godine.

zvan Futakovec.⁴⁶ Ipak je Drnje zadržalo dio funkcija za solanu jer se sol razvozila riječnim ladama, vjerojatno s pristaništa na Dravi kod Drnja.⁴⁷ Solana je službeno ukinuta 31. ožujka 1817. godine.⁴⁸

Ponajprije utjecajem rijeke Drave Drnje je izgubilo niz gospodarskih i središnjih funkcija. To je utjecalo na smanjenje ukupnog broj stanovnika te na općenito pogoršanje gospodarske situacije u Drnju, u kojem su postupno prevladale agrarne funkcije.⁴⁹ U samo trinaest godina, između 1826. i 1839. godine, ukupan broj stanovnika Drnja smanjen je za gotovo trećinu.

Stanovnici dijelova Drnja su uslijed poplava rijeke Drave počeli spontano naseljavati prostore sjeverno od Drave početkom 19. stoljeća. Naseljavanje je bilo moguće jer je Marija Terezija prekodravski prostor sjeverno od Drave zvan Repaš (sjeveroistočno od Drnja) dodijelila Varaždinskom generalatu umjesto Petrinje 1753. godine.⁵⁰

U matičnim knjigama župe Drnje nalazimo podatak o novom naselju preko rijeke Drave pod imenom Novo Selo 1802. godine, 1809. se spominje Drnje preko Drave (trans Drava) u matičnoj knjizi krštenih,⁵¹ a u matičnoj knjizi vjenčanih župe Drnje spominje se od 1813. godine.⁵² U drnjanskim matičnim knjigama spominju se prekodravski naselja: 1812. Gotalovo, 1819. Trčkovec, a 1822. Gola.⁵³ Gola se prvi put spominje dvije godine ranije - 1820., ali tada nije bila u sastavu drnjanske župe nego su dušebrižništvo obavljali župnici iz Gyékényesa.⁵⁴ Gola se ne spominje u kanonskom izvješću župe Gyékényes iz 1815. godine⁵⁵ pa je moguće pretpostaviti da je to selo osnovano između 1815. i 1820., nekoliko godina kasnije od Gotalova. U Prekodravlju je u vrijeme osnivanja Gotalova i Gole postojalo jedino selo Ždala⁵⁶ koje je pripadalo župi Breznica (Berzence) u Vesprimskoj biskupiji.⁵⁷ Što se dalje događalo s prekodravskim naseljima opisao je Ivan Večenaj-Tišlarov.⁵⁸

Zahvaljujući opisu Đurđevačke pukovnije, poznato je kako je izgledao prekodravski prostor prije naseljavanja. Iz druge polovice 18. stoljeća sačuvao se opis sela Ždala, najstarijeg i

⁴⁶ D. Feletar 1988., str. 179.

⁴⁷ DAV, AGK, spisi od 11. siječnja i 13. prosinca 1814. godine, dok 102; kut. 1814/1, dok. 992, kut. 1814/2.

⁴⁸ DAV, AGK, spis od 31. ožujka 1817., kut. 4-7.

⁴⁹ H. Petrić 2000.

⁵⁰ HDA, Segregacioni spisi Hrvatske krajine, kut. 2, br. 1/49.

⁵¹ DAV, Zbirka matičnih knjiga, Matična knjiga krštenih župe Drnje 1789. - 1822.

⁵² DAV, Matična knjiga vjenčanih župe Drnje 1751. - 1857.

⁵³ DAV, Matična knjiga krštenih župe Drnje 1789. - 1857; Matična knjiga vjenčanih župe Drnje 1751. - 1857. Selo se spominje kao "Gola - nova colonia" (u svibnju), "Gola nova colonia trans Dravum" (u srpnju), a poslije toga se ustalio naziv "ex Gola". U matičnoj knjizi vjenčanih se vidi da su mladeni Gole bili vjenčani isti dan, a to je vjerojatno bilo zato što je prijelaz preko Drave bio otežan, a i Gola je bila udaljena za župnika ili kapelana iz Drnja. Najviše vjenčanja je bilo u siječnju i veljači, a poneko je izvršeno u lipnju, kolovozu i studenome.

⁵⁴ Župni ured Gyékényes, Matična knjiga krštenih (1816-1860).

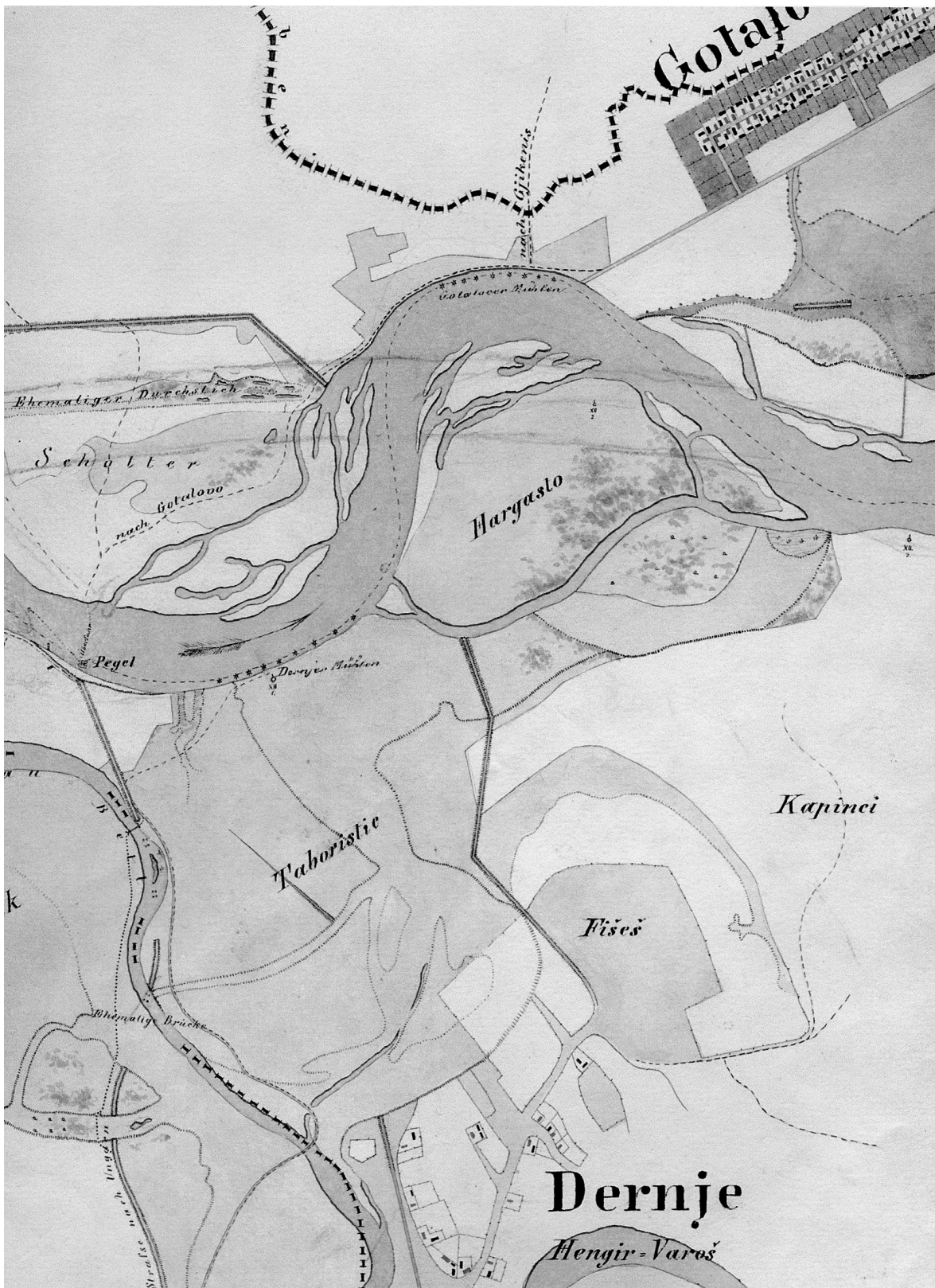
⁵⁵ Gola još 1815. nije spadala pod Đekenješku župu. Vespremski biskupski arhiv, Veszprem, Kanonske vizitacije A 8, vol. 16, cim. 15, Kotar Csurgó (districtus Csurgoensis), str. 183-209.; MOL, film 21076.

⁵⁶ S. Tišljarić 1995.

⁵⁷ Vespremski biskupski arhiv, Veszprem, Kanonske vizitacije; A 8, vol. 16, cim. 15, Kotar Csurgó (districtus Csurgoensis), str. 183-209.; MOL, film 21076.

⁵⁸ I. Večenaj-Tišlarov 1992.

Slika 4: Hidrografska karta Drave kod Drnja, Alfred Scholten, 1866./67. (Hrvatski državni arhiv)

tada jedinog naselja u dijelu Đurđevačke pukovnije preko rijeke Drave: *“Udaljeno je dva i pol sata od Molvi, četiri sata od Virja, dva sata od trgovišta Brežnica (Berzence) u Ugarskoj, dva do dva i pol sata od Dvorišča (Somogyudvarhely) u Ugarskoj. Leži vrlo nisko, tik na granici s Kraljevinom Ugarskom. Selo se ne može vidjeti prije nego što se dođe 200 koraka do njega jer čini samo malo, iskrčeno mjesto u šumi. Osim njega nema, međutim, više nijednog sela. Cijeli taj veliki komad zemlje između jarka Ždale... i same Drave zove se šuma Repaš. Šuma ima... znatno velike iskrčene i iskoristive krčevine te dijelom i zimi nastanjene konake ili staje za stoku. Rijeka Drava, koja teče kroz ovu sekciju od zapada prema jugu, široka je 120 koraka, duboka četiri do šest hvati i tamo gdje dolazi iz 3. sekcije ima tri otoka. Na tom je mjestu široka 1200 koraka... Kad rijeka najviše nabuja, izliva se po ovom cijelom kraju i napuni označene jarke Kladnik, Ždalica, Crni jarak i Levaču te ima jak dotok vode istjecanjem Stare Drave i tada je cijeli kraj, osim krčevina označenih na nekim mjestima, sasvim pod vodom. Nakon što rijeka otekne za sobom ostavlja u najdubljim udubinama označene i imenom navedene bare, koje čak ni usred ljeta nikad sasvim ne presuše te u njima ostaje uvijek, barem, duboki mulj. Preko bara ne može se prijeći drugačije, osim preko označenih mostova ili označenih putova za vrlo velike suše. Ostala ponešto povišena mjesta pak, koja su isto tako navedena imenom, a napose ona koja leže zapadno od jarka Ždalice i Trnova polja, presuše nešto prije. Preko rijeke se u dielu ove sekcije nigdje drugdje ne može prijeći osim kod broda... koji se sastoji od dviju loših ravnih skela koje jedva da mogu najednom primiti dvojica mala kola. Kad voda jako opadne, druga je obala rijeke koja leži prema Repašu i do dva hvata iznad vode. Jarak Ždala, koji je jednom bio rukavac Drave, širok je dva do četiri hvata i dubok četiri do devet stopa, a u proljeće se napuni vodom otopljenom snijega, a i drugim vodama i velikim poplavama, a ljeti sasvim presuši do jarka Ždalice. Jarak prema ušću potoka Garića, koji dolazi iz Ugarske, postaje sve blatnjaviji i preko njega se lakim vozilima može prijeći preko označenih mostova i gazova, češće još i na drugim mjestima. Od potoka Garića nizvodno taj je jarak do ušća potoka Crneca, koji dolazi iz Ugarske, pun vode i preko njega se može prijeći u blizini ušća tog potoka...”⁵⁹*

Nakon toga slijedi nastavak opisa koji, osim putova, daje niz detalja o izgledu okoliša preko Drave oko 1781. i 1782. godine: *“Potok Crnec ovdje gubi ime i dalje se naziva Ždala. Širok je četiri do sedam hvati i dubok od šest do dvanaest stopa. Preko njega se pješice može prijeći kod mlina koji se nalazi u selu i prijeći u kraj nasuprot selu, no dalje nizvodno preko njega se nigdje drugdje ne može prijeći, osim preko izgrađena brvna i označena gaza, po nešto kamenitom tlu u Dvorišče (Somogyudvarhely) u Ugarskoj. Iznad sela nalazi se jaka bara zbog tu izgrađenog mlinskog nasipa. Bara se proteže uzduž potoka Crnca prema sjeveru. Od spomenutog puta koji kroz Ždalu ide u Dvorišče nizvodno, taj jarak isto je širok i dubok, ima muljevito dno i preko njega se na dijelu kojim protječe u ovoj sekciji nigdje drugdje ne može prijeći. Livade i krčevine koje se nalaze uz njega na ugarskoj su strani pune bara i njima se nikada ne može proći. Put koji dolazi od novigradskog broda preko polja Novačke, potom kroz jarak Kladnik, a onda preko mosta kod gostionice ide dalje u Brežnicu, najbolji je put i*

⁵⁹ Đurđevačka pukovnja 2003., str. 116-117.

može ga se držati zemaljskom cestom, koja se u ugarskom trgovištu Brežnici (Berzence) spaja sa zemaljskom cestom prema Pečubu, no uporabljiv je samo za suha vremena za najvećeg ljeta, i to samo lakim vozilima. Svaka mala kiša čini prolaz tim putem vrlo teškim, pa čak i sasvim nemogućim...⁶⁰

O prekodravskom prostoru, tj. teritoriju Repaša iz druge polovice 18. stoljeća postoje još neki podaci: *“Putovi s druge strane vode u Bukes i Gyékényes u Ugarskoj, pjeskoviti su i uporabljivi svim teškim vozilima. Put prema Brežnici (Berzence) pak i svi ostali putovi koji vode kroz takozvani Repaš u Ugarsku i za samo malo loša vremena vrlo su močvarni i sasvim neuporabljivi za teška vozila... Gostionica u takozvanom Repašu na jarku Ždali, kraj koje se razdvajaju putovi prema Gyékényesu i Brežnici (Berzence) u Ugarskoj, te osamljene kuće u istome kraju, zvane Cinderje i Kotalovo (Gotalovo), građene su samo od zemlje i pletenog pruća.”⁶¹*

Posebno je zanimljiv dio koji prikazuje kako je izgledala šuma Repaš oko 1781. i 1782. godine: *“Takozvana šuma Repaš obrasla je gustim stablima i gusto zarasla žbunjem i mladim drvećem. Krčevine koje se u njoj nalaze i ponešto povišena mjesta označena su i imenovana što je bolje moguće. Udubljenja i močvare koje se u njoj nalaze vidljive su po duljini i širini, kao i veze između njih koje idu jarcima. Kroz šumu se izvan tih označenih mostova i putova nigdje ne može proći. Selo koje samo leži u ovoj sekciji (Ždala) nema nikakvih proizvoda, živi od stočarstva i stoga nema ništa za prijevoz.”⁶²*

Iz svega navedenoga vidljivo je da je prekodravski dio Đurđevačke pukovnije bio tek djelomično naseljen, a gustoća naseljenosti je bila niska. Do velikih je promjena došlo planskim naseljavanjem prekodravskog prostora koje je počelo najvjerojatnije oko 1822. godine. Prema spomenici župe Gola, 1822. godine stanovnici iz dijela Drnja zvanog Posomok, *“što su im kuće po otocima bijabu, pripadajuće selu Drnje, zbog teškoće da dođu k Majci Crkvi radi nabujale rijeke, kao i na posjede koje su na imenovanoj zemlji posjedovali, počeli su se iseljavati. I tako polje Gola s drnjanskim stanovnicima, 12 obitelji iz Mađarske s dopuštanjem svojih gospodara i tri obitelji iz Hudouljana, satnije kapelske, iz župe Mosti, dolaskom svoj početak stvorilo. Kasnije prema prilikama mjesta, broj duša i domova se povećavao. Naziv je određen po dijelu zemlje zvanog Gola. Godine 1824. pod drnjanskim župnikom Ivanom Sabolovićem ovi, još siromašni stanovnici sela Gola, vlastitim poticajem, žarom i vjerom vođeni, skromnu drvenu kapelu dovršile, započetu 1823. pod nazivom Sv. Tri Kralja, koja je ostala filijala župe Drnje do 1827. godine. U srpnju 1825. godine je biskup Maksimilijan Vrhovac prigodom dijeljenja sv. potvrde, vođen pastoralnim žarom, iz Drnja došao u Golu, gdje je nove stanovnike potakao da treba slijediti kreposti i vjeru očinsku te je mnogima podijelio sveti sakrament potvrde.”⁶³*

⁶⁰ Đurđevačka pukovnja 2003., str. 118-119.

⁶¹ Đurđevačka pukovnja 2003., str. 108.

⁶² Đurđevačka pukovnja 2003., str. 119.

⁶³ Župni ured Gola, Spomenica župe Gola.

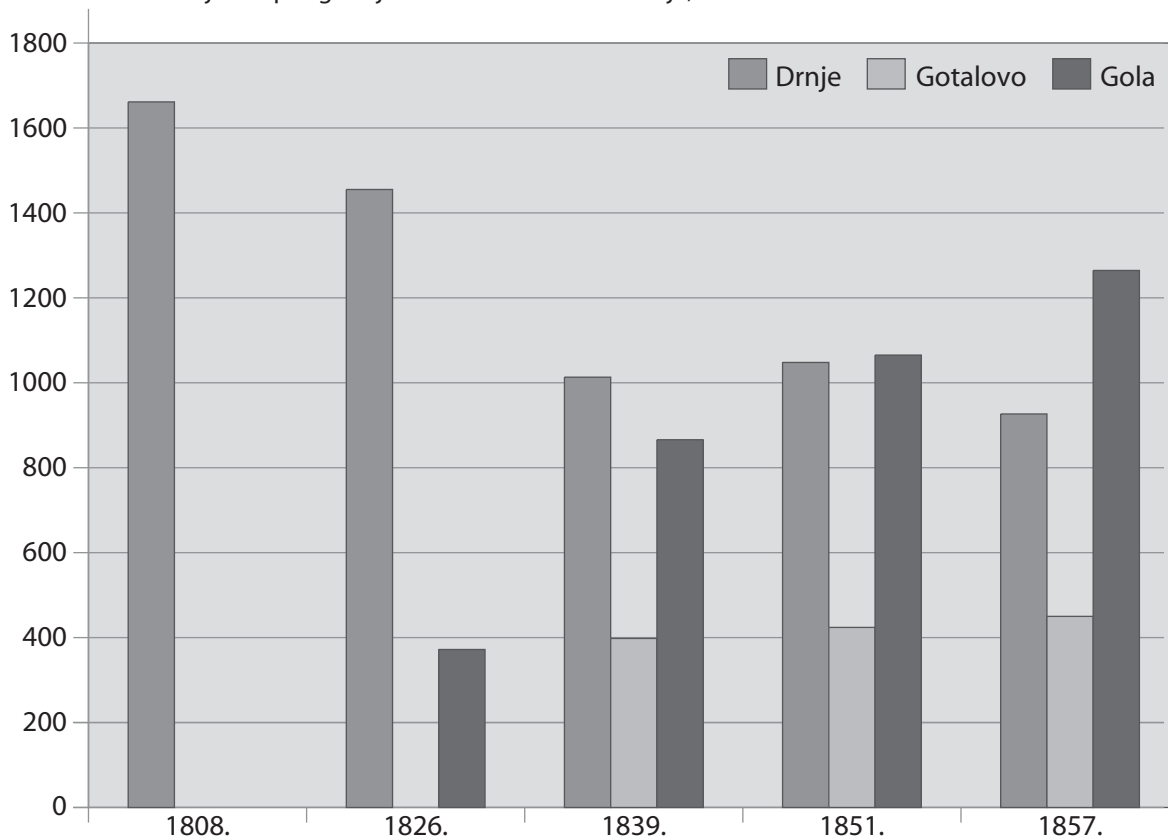

Tablica 2: Kretanje ukupnog broja stanovnika u selima Drnje, Gola i Gotalovo

	1808.	1826.	1839.	1851.	1857.
Drnje	1668	1460	1023	1055	936
Gotalovo	-	-	402	430	454
Gola	-	380	868	1070	1270

Izvor: S. Krivošić 1983., str. 162.

Grafikon 2: Kretanje ukupnog broja stanovnika u selima Drnje, Gola i Gotalovo

No, osim spontanog, bilo je organizirano i plansko naseljavanje, tim više što je rijeka Drava, procesom meandriranja i poplavama, fizički uništila cijele dijelove Drnja. Plansko iseljavanje iz Drnja i naseljavanje prostora sjeverno od Drave počelo je oko 1822. godine.⁶⁴

Iz tablice se može vidjeti da se od 1808. do 1839. godine u Drnju dogodio veći pad broja stanovnika koji se dijelom može objasniti iseljavanjem dijela stanovništva u Prekodravlje. Ukupan broj stanovnika sela Gotalovo se sredinom 19. stoljeća kretao oko 400-450, a susjedna Gola u samo tridesetak godina, od 1826. do 1857., utrostručila je svoje stanovništvo.

Moguće je da je relativno brzo preseljenje relativnog velikog broja stanovnika u Prekodravlje dijelom potpomogla poljoprivredna kriza kojoj valja pribrojiti i poplave 1812. i 1814. godine, koje se vide u krizama vjenčanja zabilježenima tih godina. Poplave su utjecale na gospodarstvo te najvjerojatnije i na pojave gladi. Dvije poplave Drave iz 1770. reflektirale

⁶⁴ H. Petrić, 2000.

su se na krizu vjenčanja 1771. godine, a katastrofalna polava iz 1827. godine razlog je zabilježenoj krizi vjenčanja iste godine. Prema tome, krize vjenčanja su svakako vezane uz pojave gospodarskih kriza i gladi. U drugoj polovici 18. i do sredine 19. stoljeća na području župe Drnje javljale su se 25 puta u sto godina ili u prosjeku svake četvrte godine, a ako pri tome izbacimo one godine koje su se javljale jedna za drugom ili blizu jedna do druge, možemo zaključiti da su se krize vjenčanja, odnosno pojave gladi javljale u ciklusima od približno pet do sedam godina.⁶⁵

U spomenici župe Peteranec o katastrofalnoj poplavi 1827. godine je zapisano: *“Bila je tako nečuvena poplava da su Sigečani čamcima i lađicama 11. lipnja dovezeni do prve peteranske kuće...”*⁶⁶ O toj poplavi je u hlebinskoj župnoj spomenici zapisano: *“Na dan Sv. Barnabe 11. lipnja, nesrećom je pod večer nastala strašna poplava Drave idući od Drnja u Hlebine po državnoj cesti kao ogromna rijeka tako da je čitav gornji dio sela prema Sigecu bio u sredini naplavljen. Ljudi su iz kuće sa djecom, stokom i sa ostalim stvarima bježali jaučući i naričući dijelom na istočnu stranu, a dijelom u vinograde i susjedna sela, gdje su bili prisiljeni jadno živjeti. Voda je u selu Hlebinama dosegala i 3 sežnja (lakta), pa su stoga od križnog raspela u sredini sela kapetan Senjan zapovjednik satnije sa zastavnikom Horvatom mogli doći u Hlebine običnim čamcem po državnoj cesti sve do drnjanskog razmeđa Drave.”* Župnik Jakob Antol je dodao: *“Ja sam kao očevdac te dane morao žalostan gledati kao more veliku poplavu u selu, a i sâm sam primao ljude i blago u moje župno dvorište jer je bilo na povišenom položaju... Što, da kažem o poljima, koja kao more obilavahu ribama mjesto žita, sjenokoše ne dadoše nikakova sijena, mjesto 8 vozova sijena na župnoj sjenokoši, nije dobiven nijedan voz... Oslobodi nas Gospodine, groma i nevremena, koji uzrokuje dravsku poplavu i spasi nas.”*⁶⁷ U susjednom Sigecu je o toj poplavi zapisano: *“Godine 1827. mjeseca lipnja u osmini tijelova bila je takova poplava Drave, da su ljudi morali bježati iz sela i tako je voda Drave tekla kao bujica, koja bi za kiše znatno porasla, ipak nije prodrila u crkvu.”*⁶⁸ *Nasip preko sela Sigeca prema Drnju protiv struje i poplave Drave dao je načiniti godine 1828. prijašnji namjesnik i hidraulički upravitelj Drave Josip Miljanović.”*⁶⁹

Ova je poplava bila zabilježena i u prekodravskom dijelu Đurđevačke pukovnije. U spomenici župe Ždala piše: *“Bilo je to 12. lipnja 1827. godine. Drava je narasla tako da je voda poplavila i prekrila sva polja i ceste. Toga je dana stradalo mnogo ljudi i stoke. Usjevi na poljima su bili sasvim uništeni. Voda bijaše skoro u svim kućama. Ljudi su u strahu bježali s djecom i stokom na uzvišena mjesta. I jer je ta pogibelj prošla bez većih ljudskih*

⁶⁵ H. Petrić 2000.

⁶⁶ ŽUP, SŽP; D. Komorčec, 1973., str. 21.

⁶⁷ Župni ured Hlebine, Spomenica župe Hlebine.

⁶⁸ ŽUS, SŽS.

⁶⁹ Josip Miljanović (Virje, 13. ožujak 1796. - Sigetec, 21. ožujak 1838.), podrijetlom iz časničke obitelji, vojnu akademiju završio je u Bečkom Novom Mjestu 1806. godine. Kao zastavnik je bio u službi Đurđevačke pukovnije. Sudjelovao je u organizaciji gradnje mosta kod Botova, odnosno Drnja, a 1822. se spominje kao vojni službenik kod poslova regulacije Drave i Mure. Kao natporučnik je bio viši zapovjednik graničarske štacije u Sigecu, gdje je umro od Sušice. HDA, Generalkomanda, Registri, br. 6, fasc. 1822/368; HDA, Zbirka matičnih knjiga, Matična knjiga krštenih župe Virje 1761-1806; DAV, Zbirka matičnih knjiga, Matična knjiga umrlih župe Sigetec.

*žrtava, ondašnji Ždalčani... zavjetovaše se da će svake godine na ponedjeljak po Sv. Trojstvu, svetkovati kao zahvalni dan.*⁷⁰

Nakon gradnje nasipa jačina poplava je donekle smanjena.⁷¹ Radovi na regulaciji rijeke Drave nastavljeni su između 1830. i 1848. godine.⁷² Bilo je slučajeva kada je Drava probila nasipe,⁷³ kao npr. 1850. godine, te je, osim Drnja, ugrozila područja Peteranca, Pitomače, Đurđevca, Virja i Novigrada.⁷⁴

Preseljenja cijelog sela i svih stanovnika - Brod i Ferdinandovac

Selo Brod dobilo je ime po prijelazu (brodu) preko Drave, a i nastanak naselja je moguće tumačiti utjecajem komunikacija na Dravi. Na tom je mjestu iz krajiškog područja vodio put prema ugarskoj županiji Somogy, i to u sela Vizvar i Bobovec (Babocsa) koja su ležala na lijevoj obali rijeke Drave.⁷⁵ Od samih početaka položaj Broda, na povoljnom prijelazu preko Drave, nije bio dobar za život. Ugrožavale su ga česte poplave, a najveća kočnica razvoju je bila rijeka Drava. Nakon svake poplave naselje je bilo podrovano pa se tražila pomoć vojnih vlasti da se Drava regulira, iskopaju kanali, a sve su učestaliji bili zahtjevi o iseljavanju stanovnika. Ratno vijeće je 1777. godine naredilo upravi Varaždinske krajine da poduzme mjere sprečavanja poplava na rijeci Dravi.⁷⁶

Karta iz 1780. donosi prijedlog regulacije rijeke Drave kod Broda te prikazuje položaj sela Brod iz kojeg je vidljivo da je ono bilo u zoni direktnog udara toka Drave zbog čega je dolazilo do stalnih poplava. Problem je bio i u tome što regulacija rijeke Drave na ovome prostoru ne bi riješila ugroženost Broda dravskim vodama i poplavama. Spašavanje Broda hidroregulacijskim zahvatima bilo je direktno vezano uz problem zaštite sela Heresznye, koje se nalazilo preko rijeke Drave, na ugarskoj strani nasuprot Broda.⁷⁷ U svakom slučaju, jedno od ta dva naselja dugoročno se moralo naći na udaru rijeke Drave. Rješenje je pronađeno iseljavanjem sela Brod.

Sačuvao se opis okoliša na području Broda oko 1781./82. godine, s posebnim težištem na opisu rijeke Drave: *“Selo Brod udaljeno je tri sata od Kalinovca, puna četiri sata od Đurđevca..., dva i četvrt sata od Sesveta... Leži na rijeci Dravi na njezinoj desnoj obali... Drava tvori od ušća jarka Ždala granicu s Ugarskom. A tu istu granicu iznad šume Repaša određuje jarak Ždala... Drava koja protječe kroz ovu sekciju ima brz tok, nema baš visoke obale i ima pjeskovito korito, široka je 150 do 200, pa i 300 koraka, i ima tri broda (skele) koji su ipak uporabljivi samo za prijevoz manjih kola te najviše mogu nositi i primati dva*

⁷⁰ Župni ured Ždala, Spomenica župe Ždala.

⁷¹ ŽUS, SŽS.

⁷² HDA, Hrvatsko-slavonski spisi kr. ugarskog namjesničkog vijeća, Acta commissariatica (vojni spisi), godina 1848., br. 164; Acta commercialia (trgovački spisi), fasc. 1, br. 3, fasc. 3, br. 105, fasc. 9, br. 995, 1011.

⁷³ HDA, Hrvatsko-slavonski spisi kr. ugarskog namjesničkog vijeća, Acta commercialia (trgovački spisi), fasc. 5, br. 207.

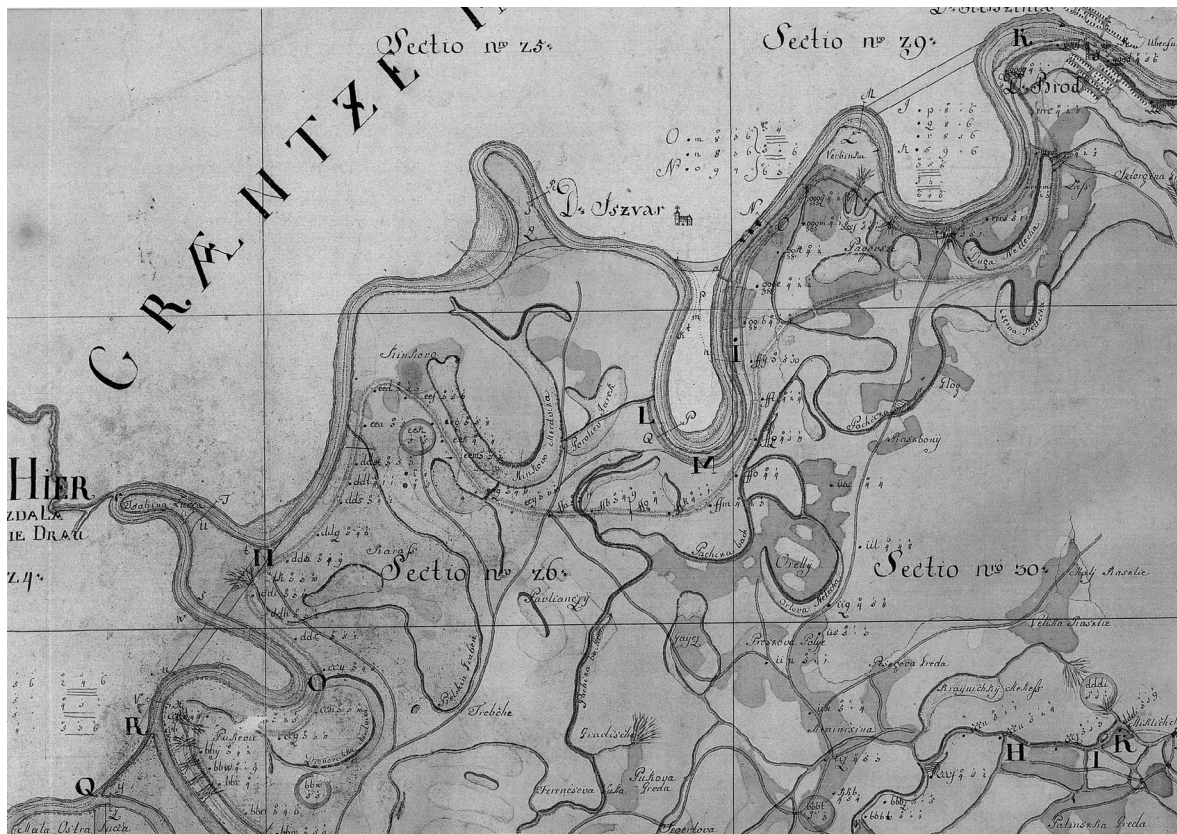
⁷⁴ HDA, Generalkomanda 1849-1869, kut. 107, R 39-95.

⁷⁵ R. Horvat 1933., str. 46.; R. Horvat 1941., str. 18.

⁷⁶ HDA, Generalkomande Karlovac-Varaždin, kut. 21.

⁷⁷ M. Slukan Altić 2002., str. 138.

Slika 5: Prikaz Drave na hidrološkoj karti iz 1780. godine (Hrvatski državni arhiv)

takva vozila. Gornja skela se naziva molvarska, druga je udaljena sat vremena nizvodno od molvarske skele i naziva se virovska, a treća skela nalazi se ovdje kod sela Brod. Kada u Koruškoj i Štajerskoj padnu jake i dugotrajne kiše ili kada se u proljeće naglo otopi snijeg, ta rijeka za kratko vrijeme toliko nabuja da se prelije preko obala i izlije kroz cijelu ovu sekciju. Mjesta na kojima se ona prvenstveno prelije i izlije jesu: odmah podno molvarske i virovske skele, kroz razne jarke kao što je poznato: Mertvica, Medvedička, Nova Mertvica, dalje niže kod Đukinog puta u Drenovičku mrtvicu, u jarak Belčin, u Crnec i kod konaka ili staja za stoku Kingovo i Bakovci. Time nabujaju ne samo spomenuti, nego i svi ostali baroviti jarci koji se nalaze s njezine druge strane; i cijeli kraj ove sekcije kroz šume bude poplavljen, pa u tom kraju ne budu poplavljeni samo neka povišena mjesta na iskrčenim poljima koja se tu nalaze. Snagom bujajućeg toka ta rijeka za kratko vrijeme stvori otoke i prudine tamo gdje ih prije nije bilo, čime plovidba brodom bude vrlo nesigurna i gotovo svake godine neki se brodovi nasuču i potonu. Zbog spomenute poplave, koja još dugo nakon što se voda povuče čini sasvim neuporabljivim sve putove koji idu kroz ovu sekciju, na nekim su dijelovima uzduž rijeke izgrađeni nasipi koji su, u cijelosti uzevši, od male koristi i malo-pomalo opet potonu i zarastu ili se pak uruše i budu otplavljeni jer ih voda podloka zbog zemlje koja je na njima jako pomiješana s pijeskom... Obale Drave s obiju su strana gusto obrasle i, osim s pomoću spomenutih skela, u ovoj sekciji nema druge veze s Ugarskom. Najbolji od tih brodova

(skela) je kod sela Broda, uz pomoć koje se lakim vozilima može doći do sela Hereszinye, koje leži na drugoj strani.⁷⁸

Na osnovi sačuvanih podataka moguće je pratiti proces uništenja cijelog naselja i preseljenje stanovništva na istoj dravskoj obali, ali na novu, povišenu, lokaciju nešto udaljeniju od Drave na primjeru nestanka naselja Brod i osnivanja novog naselja Ferdinandovac (oko 1844. godine). Jugoistočno od prostora gdje se potok Ždalica (Ždala) ulijeva u rijeku Dravu do sredine 19. stoljeća postojalo je selo Brod. Selo je bilo smješteno na obali rijeke Drave (uz njezinu desnu obalu), a iz sačuvanih je karata moguće rekonstruirati njegovu strukturu. Prema karti iz 1845. godine vidi se da je selo Brod imalo tri paralelne (glavne) ulice koje su bile položene u smjeru toka rijeke Drave (sjever-jug) te dvije manje uličice koje su se pružale okomito na (glavne) ulice u smjeru istok-zapad. Uz lijevu (mađarsku) obalu rijeke Drave, nasuprot Broda,⁷⁹ nalazilo se selo Hrasinja (danas Heresznye).⁸⁰ Ista je struktura na karti iz 1780. godine.⁸¹

Pogledom na karte dobivamo dojam da je riječ o dvojnim naseljima uz Dravu.⁸² Posljednji ostaci sela Brod vrlo su brzo bili potpuno napušteni, što je vidljivo na karti iz 1847. godine. Tada je na mjestu nekadašnjeg sela upisan samo naziv "Stari Brod".⁸³ Mirela Slukan Altić opravdano smatra da je slučaj Broda jedan od najdrastičnijih primjera utjecaja rijeke Drave na naselja te da se selo zbog pomicanja riječnog korita našlo na udaru novog dravskog toka.⁸⁴

Prema istraživanjima Paškala Cvekana, uzrok iseljenju svih stanovnika iz Broda 1844. godine je, uz direktno erozivno djelovanje Drave, bio u tome što su kroz selo bili prokopavani kanali koji su ga devastirali. Iste je godine bilo sagrađeno novo naselje Ferdinandovac,⁸⁵ smješteno nekoliko kilometara zapadnije od Broda. U Ferdinandovac su se, u organizaciji vojnokrajiskih vlasti, preselili svi stanovnici Broda, "osamdeset tri obitelji sa 830 Brođana".⁸⁶

Na karti iz 1845. vidljivo je da je u sredini nekadašnjeg sela Brod bio formiran trg sa župnom crkvom u sredini. Brodska kapela Sv. Nikole je, prema mišljenju Paškala Cvekana, bila sagrađena između 1717. i 1719. godine. Kapelom su upravljali svećenici iz Bobovca (danas Babocsa) i Vizvara.⁸⁷ To nije bio nikakav problem jer su prekodravske župe Bobovec i Vizvar spadale u zagrebačku biskupiju.⁸⁸ One su u bile njezin sastavni dio do 1777. godine,⁸⁹

⁷⁸ Đurđevačka pukovnija 2003., str. 164-165.

⁷⁹ M. Slukan Altić 2002., karta na str. 146.

⁸⁰ U matičnim knjigama župe Vizvar (Republika Mađarska) tijekom 18. stoljeća koriste se oba naziva za ovo selo (Hrasinja i Heresznye), Župni ured Vizvar, Matična knjiga krštenih (1738. - 1783); Matična knjiga vjenčanih (1735. - 1806.).

⁸¹ M. Slukan Altić 2001., karta na str. 19; ista, 2002., karta na str. 138.

⁸² M. Slukan Altić 2002., karta na str. 138, 146.

⁸³ M. Slukan Altić 2002., karta na str. 147.

⁸⁴ M. Slukan Altić 2002., str. 135.

⁸⁵ Župni ured Ferdinandovac, Spomenica župe.

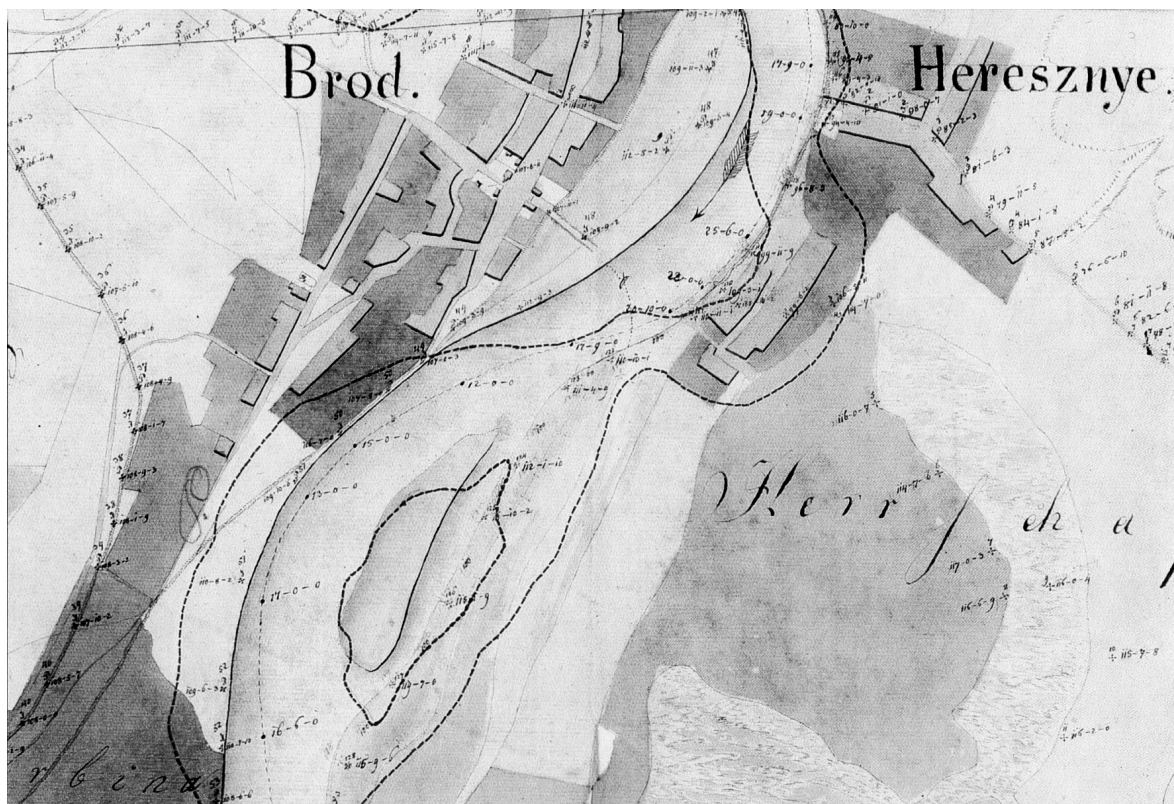
⁸⁶ P. Cvekan 1996., str. 41, 60.

⁸⁷ P. Cvekan 1974., str. 11-13.; matične knjige župa Babocsa i Vizvara donose oba naziva: Bobovec i Babocsa.

⁸⁸ NAZ, KV, Prot. 92/IV; 93/V; 94/VI; 177/I; 178/II; 178/III; 180/IV; 211.

⁸⁹ Zdenčaj, str. 104.

Slika 6: Situacija Drave između Broda i Hrasinja 1845. godine

a nakon toga su pripojene vesprimskoj biskupiji.⁹⁰ Zbog toga je 1782. u Brodu bila ustrojena samostalna kapelanija.⁹¹ Uvjeti života u Brodu su bili loši zbog stalne opasnosti od Drave. Župnik Grga Štefok je u jednom pismu iz 1806. dobro opisao život stanovnika Broda: “Kapelanija ima 475 duša. Na Dravi se mora birnuti za mlinove, a svake godine na obali Drave radi oko 1000 duša koji pod vodstvom 7. đurđevačke satnije grade nasip pa se vikar iz Broda mora brinuti za njihov vjerski život i potrebe... Crkva je drvena i ruševna i trebalo bi graditi novu. Narod kaže da Drava prijete crkvi i svim stanovnicima sela Brod. Nema podesnog mjesta da se sagradi nova crkva. Cijelo brodsko zemljište poplavljeno je vodom. Traže da se pošalje komisija koja bi to pregledala i ispitala te cijelo naselje premjestila na drugo mjesto. Crkvi nedostaju i druge stvari potrebne za službu Božju, a narod je tako siromašan i bijedno živi da to ne može nabaviti.”⁹²

Godine 1814. osnovana je u Brodu zasebna župa, koja je kasnije bila preseljena zajedno sa stanovnicima u Ferdinandovac.⁹³ Život je stanovnicima i dalje bio težak, a dodatno su ga ugrožavale poplave, primjerice 1821., 1827., 1833., 1836., 1840. i 1843. godine. Od poplava je velikog obima bila ona iz 1827. godine kada je dravska voda ispunila kuće i staje, a u

⁹⁰ A. Lukinović 1995., str. 28 usp. kartu između str. 24 i 25.

⁹¹ NAZ, KV, Prot. 97/IX, str. 269.

⁹² Pismo je objavljeno u: P. Cvekan 1974., str. 14.

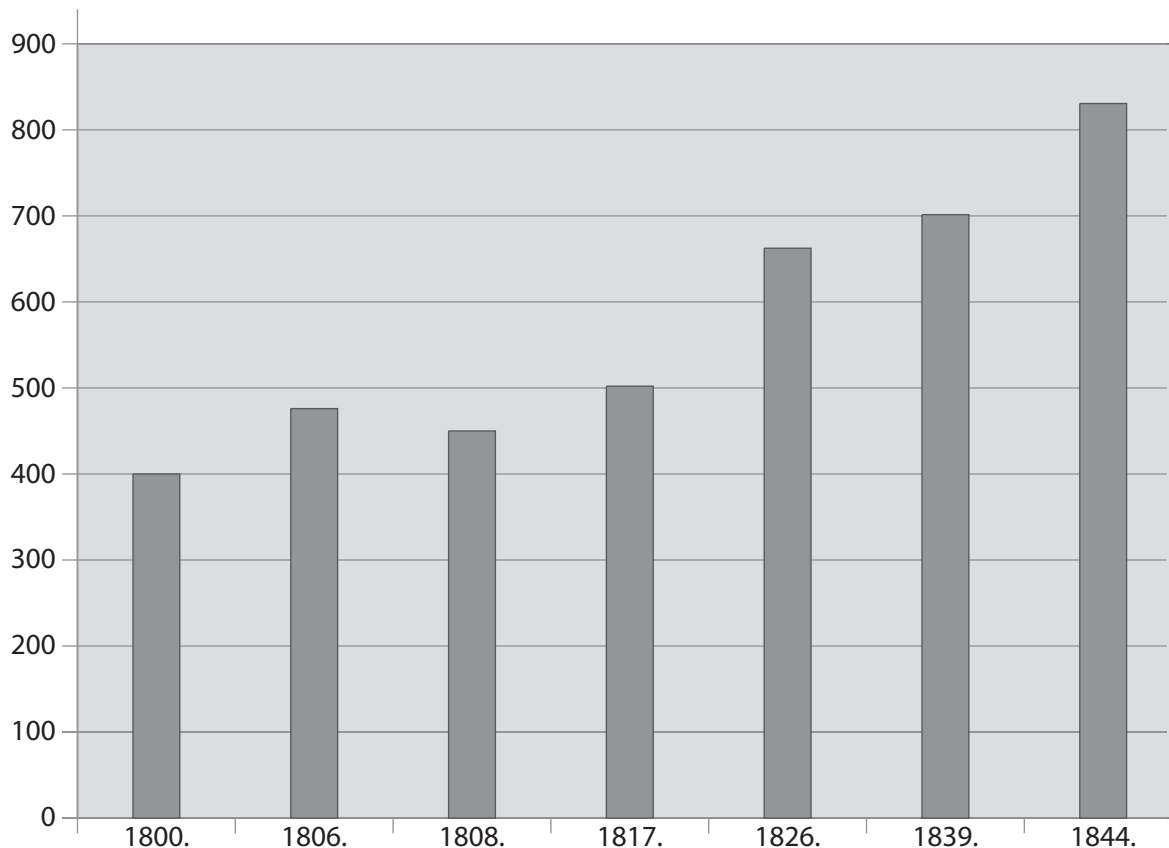
⁹³ Župni ured Ferdinandovac, Spomenica župe.

Tablica 3: Kretanje broja stanovnika Broda od 1800. do 1844. godine

oko 1800.	1806.	1808.	1817.	1826.	1839.	1844.
395	oko 475	450	500	661	699	oko 830

Izvori: S. Krivošić 1983., str. 163; P. Cvekan 1974., str. 14; P. Cvekan 1996., 60.

Grafikon 3: Kretanje broja stanovnika Broda od 1800. do 1844. godine

crkvi je bila visoka dva lakta. Poplava je uništila svu ljetinu, a ljudi iz Broda su se morali raseliti po okolnim selima jer nisu imali od čega živjeti. Pavao Vuk, koji je od 1829. do 1843. bio brodski župnik, pisao je vojnim vlastima da su poplave ugrozile cijelo selo i tražio da se Drava regulira te da se iskopaju kanali. Predlagao je da se cijelo selo preseli na prikladnije mjesto.⁹⁴

Iako bismo iz ranije iznesenih podataka mogli zaključiti da je za život uz relativno neatraktivan plavljeni prostor sela Brod na samoj obali Drave negativno djelovao na broj stanovnika, podaci govore o drukčijem stanju. Promotrimo li tablicu, jasno možemo zaključiti da je od početka 19. stoljeća do trajnog preseljenja stanovnika Broda na novu lokaciju 1844. bio prisutan gotovo kontinuirani porast ukupnog broja stanovnika. Od oko 1800. do 1844. godine stanovništvo se Brod udvostručilo.⁹⁵

⁹⁴ P. Cvekan 1996., str. 40-41.

⁹⁵ S. Krivošić 1983., str. 163; P. Cvekan 1974., str. 14; P. Cvekan 1996., 60.

Na kartama prve izmjere Drave iz 1780. i na projektu regulacije iste rijeke iz 1797. označen je prijedlog presijecanja meandra zapadno od Broda, ali to nikada nije bilo izvedeno. Prema istraživanjima Mirele Slukan Altić, problem spašavanja Broda bio je vezan uz selo s druge strane Drave - Heresznye. Oba su naselja bila na obalama Drave, i to je ometalo mogućnost regulacije.⁹⁶ Mirela Slukan Altić dopunjava ranije predstavljena istraživanja Paškala Cvekana⁹⁷ podatkom da se pri katastrofalnoj poplavi 1847./48. voda probila južno od Broda pretvorivši područje nekadašnjeg sela u adu. Ona je utvrdila da se ispred topografski najnižeg dijela tzv. Vizvarske jame nalazio meandar čiji je vrh bio opterećen jakom erozijom pa je bio probijen, a voda je nastavila teći Vizvarskim jarkom južno od Broda.⁹⁸ Kako je bilo nemoguće napraviti kvalitetnu regulaciju Drave u blizini Broda i Heresznye, priroda se sama pobrinula za rješavanje problema. Rijeka Drava je preselila Brod sa svoje desne (južne) na lijevu (sjevernu) obalu i ujedno pomaknula svoj tok dalje od sela Heresznye, a taj je tok zadržala do današnjice. Iako smo ranije spomenuli da glavni uzrok preseljavanja cjelokupnog stanovništva na novu lokaciju treba tražiti prije svega u poplavama i neuspješnoj obrani Broda prokopavanjem kanala, sigurno je da su se stanovnici Broda odlučili preseliti južno od novog toka Drave i zato što su postali odsječeni od krajiškog dijela Podravine kojoj su funkcionalno pripadali. Prostor gdje se nalazio Brod danas je jedan od prekodravskih dijelova teritorija Republike Hrvatske.⁹⁹

Novo naselje Ferdinandovac bilo je planski izrađeno, što se može vidjeti iz katastarskog plana iz 1898. godine. Selo ima pravilan raster ulica, glavna se ulica pruža u smjeru istok-zapad, a uz nju postoji niz manjih koje se sijeku pod pravim kutem. Sve parcele, stambeni i gospodarski objekti pravilnog su oblika i približne veličine. U središtu sela bila je sagrađena crkva. Taj primjer najbolje govori o promjenjivosti okoliša pod utjecajem antropogenih čimbenika. Cijeli jedan prirodni okoliš pretvoren je u kulturni krajolik, čime je u potpunosti izmijenjena slika i način iskorištavanja prostora. Kada je selo Brod, koje se zbog stalnih poplava nije moglo razvijati raseljeno, zbog podizanja novog sela Ferdinandovca iseljeno, došlo je do krčenja šuma radi stvaranja obradiva zemljišta.¹⁰⁰ Važno je napomenuti i da se pri gradnji Ferdinandovca kao novog sela pazilo da bude napravljeno dovoljno daleko od utjecaja rijeke Drave, što je bilo iz praktičnih, ali dijelom i iz psiholoških razloga.

Umjesto zaključka

Rijeka Drava je stoljećima utjecala na ljude i njihova naselja, no nekoliko slučajeva iz 18. i 19. stoljeća relativno su dobar pokazatelj tih utjecaja. U ovom sam se radu nastojao ograničiti na dio koncepta odnosa čovjeka i okoliša na granici, ali samo kroz predstavljanje nekih aspekata vrlo složenih odnosa, i to na odabranim odrednicama međuodnosa Drave i ljudi.

⁹⁶ M. Slukan Altić 2002., str. 135.

⁹⁷ P. Cvekan 1974.; isti, 1996.

⁹⁸ M. Slukan Altić 2002., str. 135.

⁹⁹ Veliki atlas Hrvatske 2002., str. 16.

¹⁰⁰ Ured za katastar Đurđevac, Katastarski plan Ferdinandovca iz 1898. godine; Šadek 2004., str. 45-48.

Među najočitije i najbolje vidljive izravne pokazatelje tih odnosa izdvojiti ću tri primjera. Prvi je preseljenje naselja s lijeve na desnu obalu (iz Međimurja u Podravinu) - primjer Legrada (1710.). Drugi je uništenje dijela naselja tako što je Drava svojim tokom prošla kroz njega i preseljavanje stanovništva s desne na lijevu obalu u nova naselja - primjer uništenja dijelova Drnja i preseljenje dijela stanovništva na način da su za njih osnovana nova naselja: Gotalovo i Gola (1820. - 1822.). Treći primjer je uništenje cijelog naselja i preseljenje stanovništva na istoj dravskoj obali, ali na novu, povišenu, lokaciju nešto udaljeniju od Drave - primjer nestanka naselja Brod i osnivanja novog naselja Ferdinandovac (1844.). U novije smo vrijeme ponovno svjedoci depopulacije toga prostora. Ipak moguće je utvrditi da je u raznim ciklusima dolazilo do osnivanja naselja u neposrednoj blizini dravske obale i kasnije njihova nestanka. Utjecaj čovjeka na Dravu bio je vidljiv od prvih planova regulacija iz 1780. godine, ali je postao osjetan tek od početka 19. stoljeća, tj. od prvih radova na hidroregulaciji rijeke Drave. Na drugoj strani, Drava je na ljude stoljećima utjecala na različite načine. U ovom je tekstu obrađen jedan slučaj iz tadašnjeg ugarskog provincijala, tj. Zaladske županije te dva slučaja s vojnokrajškog prostora, tj. Đurđevačke pukovnije.

Summary

Throughout the past centuries, Drava river in some parts of its flow was a borderline river. This features and qualities were most visible in late 16th century, when it became a dividing river between two empires - the Habsburg and the Ottoman Empires. This important quality was secured and kept until the end of 17th century. Later on, it became the borderline between the Croatian Military Border and Hungarian provinces, a status similar to the previous one it had been until the end of 16th century.

This paper is limited to a concept of man and his environment in border area, but only in presenting certain aspects of complex relationship, on certain interrelations between the river Drava and people living along its flow. Recently, we are witnessing again that these regions are being depopulated once more. However, there is a possibility, that in different periods settlements were being established right along the river banks and disappearing again. Man's influence on Drava has been visible from the first river regulation plans in 1780. This influence, however, became more significant only after early 19th century, or rather, from the first hydro regulation works of Drava river.

On the other hand, for centuries Drava has influenced people in many ways. The following three examples are the best and most obvious direct indicators of these interrelations. The first example deals with resettlement of population from the left, to the right river bank (from Međimurje to Podravina region) - the Example of Legrad (1710). The second is partial destruction of a settlement, caused by Drava changing its flow and running through the settlement; hence, the population had to move and resettle from the right, to the left bank, forming a new settlement - example of Drnje partial destruction; this, in turn, caused two new settlements to emerge - Gotalovo and Gola (1820 - 1822). The third example is destruction of entire settlement and resettlement of townspeople to the same bank, but to an elevated location, somewhat further away from the river - the example of destruction of the settlement Brod and emerging of the new settlement Ferdinandovac (1844).

Neobjavljeni izvori:

Arhiv Osnovne škole Drnje, Spomenica škole Drnje; Spomenica škole Peteranec.

Državni arhiv Varaždin (DAV), Zbirka matičnih knjiga, Matična knjiga krštenih župe Drnje 1789. - 1822; Matična knjiga vjenčanih župe Drnje 1751. - 1857.; Matična knjiga umrlih župe Sigetec; Arhiv grada Koprivnice (AGK)

Hrvatski državni arhiv Zagreb (HDA), Hrvatsko-slavonski spisi kr. ugarskog namjesničkog vijeća, Acta commissariatica (vojni spisi), godina 1848., br. 164; Acta commercialia (trgovački spisi), fasc. 1, br. 3, fasc. 3, br. 105, fasc. 9, br. 995, 1011.; Hrvatsko-slavonski spisi kr. ugarskog namjesničkog vijeća, Acta commercialia (trgovački spisi), fasc. 5, br. 207.; Generalkomande Karlovac - Varaždin, kut. 10, 21; Generalkomanda 1849. - 1869., kut. 107, R 39-95.: Zbirka matičnih knjiga, Matična knjiga krštenih župe Virje 1761. - 1806.; Hrvatsko kraljevsko vijeće, kut. 205.; Križevačka županija, kut. 224.; Segregacioni spisi Hrvatske krajine, kut. 2.

Mađarski državni arhiv Budimpešta (MOL), film 21076.

Nadbiskupski arhiv Zagreb (NAZ), Kanonske vizitacije (KV), Prot. 7/VII; 70/I; 70/Ib; 71/II; 73/IV; 75/VI; 92/IV; 93/V; 94/VI; 97/IX; 177/I; 178/II; 178/III; 180/IV; 211.

Ured za katastar Đurđevac, Katastarski plan Ferdinandovca iz 1898. godine.

Vespremski biskupski arhiv, Veszprem, Kanonske vizitacije; A 8, vol. 16, cim. 15, Kotar Csurgó (districtus Csurgoensis).

Zdenčaj - Antun Zdenčaj, Series episcoporum et memorabilia historiae episcopatus zagrabiensis.

Župni ured Drnje, Spomenica župe Drnje.

Župni ured Ferdinandovac, Spomenica župe Ferdinandovac.

Župni ured Gola, Spomenica župe Gola.

Župni ured Gyékényes, Matična knjiga krštenih (1816. - 1860.).

Župni ured Hlebine, Spomenica župe Hlebine.

Župni ured Legrad, Spomenica župe Legrad.

Župni ured Peteranec, Spomenica župe Peteranec.

Župni ured Sigetec, Spomenica župe Sigetec.

Župni ured Vizvar, Matična knjiga krštenih (1738. - 1783.); Matična knjiga vjenčanih (1735. - 1806.).

Župni ured Ždala, Spomenica župe Ždala.

Objavljeni izvori:

Bedeković 1752. - Josip Bedeković, Natale solum magni ecclesiae doctoris sancti Hieronymi..., Neostadii 1752.

Đurđevačka pukovnija 2003. - Hrvatska na tajnim zemljovidima XVIII. i XIX. stoljeća, Đurđevačka pukovnija, Zagreb 2003.

Krivošić 1983. - Stjepan Krivošić, Stanovništvo Podravine 1659. - 1859. godine, Podravski zbornik, sv. 9, Koprivnica 1983., str. 147-164.

Veliki atlas Hrvatske 2002. - Veliki atlas Hrvatske (1:100 000), Zagreb 2002.

Literatura:

AH 1-2 - Lajos Szántai, *Atlas Hungaricus*, knj. 1-2, Budapest 1996.

Cvekan 1974. - Paškal Cvekan,

Cvekan 1996. - Paškal Cvekan,

Feletar 1971. - Dragutin Feletar, Legrad, Čakovec 1971.

Feletar 1988. - Dragutin Feletar, Podravina, knj. 1, Koprivnica 1988.

Horvat 1933. - Rudolf Horvat, Hrvatska Podravina. Povijesne rasprave, crtice i bilješke, Zagreb 1933.

Horvat 1941. - Rudolf Horvat, Župe u Hrvatskoj Podravini, u: Hrvatska prošlost, knj. 2, Zagreb 1941., str. 3-87.

Horvat 1944. - Poviest Međimurja, Zagreb 1944.

Hrvatska enciklopedija 2004. - Hrvatska enciklopedija (Kn-Mak), Zagreb 2004.

Kerecsényi 1982. - Edit Kerecsényi, Povijest i materijalna kultura pomorskih Hrvata, Budimpešta 1982.

Klemm 1986. - Miroslav Klemm, Planovi Čakovca, Kotoribe i Legerada iz druge polovice 17. stoljeća u Bečkom vojnopovijesnom muzeju, Radovi, Zavod za znanstveni rad HAZU Varaždin, sv. 1., Varaždin 1986., str. 193-202.

Kolarić 1992. - Juraj Kolarić, Povijest Kotoribe, Zagreb 1992.

Komorčec 1973. - Dragutin Komorčec, Kronika župe Peteranec, 1773.. - 1973., Peteranec 1973.

Lentić-Kugli 1980. - Ivy Lentić-Kugli, Nekoliko primjera javnih zgrada iz druge polovine 18. stoljeća u kontinentalnoj Hrvatskoj (solana i tridesetnica), Bulletin Razreda za likovne umjetnosti JAZU, 1 (49), Zagreb 1980.

Lukinović 1995. - Andrija Lukinović, Zagreb - devetstoljetna biskupija, Zagreb 1995.

Modrić 1974. - Rajka Modrić, Povijesni spomenici obitelji Zrinskih i Frankopana, knj. 1, Popisi i procjena dobara (1672. - 1673.), Zagreb 1974.

Petrić 2000. - Hrvoje Petrić, Općina i župa Drnje, Drnje 2000.

Petrić 2002. - Hrvoje Petrić, Procjene broja stanovnika i ekonomskog razvoja gradskih naselja sjeverozapadne Hrvatske od kraja 16. do početka 18. stoljeća, u: Stvaralački potencijali u funkciji kulturnog razvoja sjeverozapadne Hrvatske, Zbornik radova Međunarodnog znanstvenog simpozija održanog u Varaždinu 21. i 22. studenoga 2002. godine, Zagreb-Varaždin 2002., str. 133-152.

Slukan Altić 2001. - Mirela Slukan Altić, Hidrografske karte rijeka kao izvori za proučavanje dinamike hidrografskih odnosa, Hrvatske vode, god. 9, br. 34, Zagreb 2001., str. 15-29.

Slukan Altić 2002. - Mirela Slukan Altić, Hidroregulacija Drave i njezini utjecaji na transformaciju prirodnog i kulturnog pejzaža Podravine, Podravina, vol. 1, br. 2, Koprivnica 2002., str. 128-152.

Slukan Altić 2002a - Mirela Slukan Altić, Legrad - grad na sutoku rijeka i razmeđu država, Podravski zbornik, sv. 28, Koprivnica 2002., str. 111-120.

Šadek 2004. - Krešimir Šadek, Razvoj đurđevačke Podravine od početka 16. do kraja 19. stoljeća, diplomski rad, Odsjek za povijest, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb 2004.

Tišljarić 1995. - Snježana Tišljarić, Moja Ždala, Koprivnica 1995.

Vanino 1933. - Miroslav Vanino, Misijska izvješća XVII. i XVIII. vijeka, Vrela i prinosi, sv. 2, Sarajevo 1933.

Večenaj-Tišlarov 1992. - Ivan Večenaj-Tišlarov, Mojemu zavičaju, Gola 1992.

Ekonomska i ekohistorija
Economic- and Ecohistory

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Scientific Research Journal for Economic and Environmental History

Volumen 1 / Broj 1
Zagreb-Samobor 2005.
ISSN 1845-5867
UDK 33 9 504.3

Nakladnici / Publishers:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju

Izdavačka kuća Meridijani

Obrtnička 17, 10430 Samobor

tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321

e-mail: meridijani@meridijani.com

www.meridijani.com

Sunakladnici / Co-publishers:

Sekcija za gospodarsku povijest Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti Zagreb
(moderator: mr. sc. Hrvoje Petrić)

Međunarodni istraživački projekt »Triplex Confinium - Hrvatska višegraničja u euromediteranskom kontekstu« Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
(voditelj: prof. dr. sc. Drago Roksandić)

Urednici / Editors-in-chief:

Mira Kolar-Dimitrijević, Hrvoje Petrić

Uredništvo / Editorial Staff:

Dragutin Feletar, Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Močanin,
Hrvoje Petrić, Drago Roksandić, Mirela Slukan Altić, Ivica Šute

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board:

Drago Roksandić - predsjednik (Zagreb, Hrvatska)

Daniel Barić (*Le Havre-Pariz, Francuska*), Slaven Bertoša (*Pula, Hrvatska*), Zrinka Blažević (Zagreb, Hrvatska),

Boris Golec (*Ljubljana, Slovenija*), Hrvoje Gračanin (Zagreb, Hrvatska), Andrej Hozjan (*Maribor, Slovenija*),

Halil Inalcik (*Ankara, Turska*), Egidio Ivetic (*Padova, Italija*), Aleksandar Jakir (*Marburg, Njemačka*),

Karl Kaser (*Graz, Austrija*), Isao Koshimura (*Tokio, Japan*), Marino Manin (Zagreb, Hrvatska),

Kristina Milković (Zagreb, Hrvatska), Ivan Mirnik (Zagreb, Hrvatska), Géza Pálffy (*Budimpešta, Mađarska*),

Daniel Patafta (*Rijeka, Hrvatska*), Gordan Ravančić (Zagreb, Hrvatska), Marko Šarić (Zagreb, Hrvatska),

Nataša Štefanec (Zagreb, Hrvatska), Mladen Tomorad (Zagreb, Hrvatska), Jaroslav Vencalek (*Ostrava, Češka*),

Milan Vrbanus (Zagreb, Hrvatska), Zlata Živaković Kerže (*Osijek, Hrvatska*)

Grafički urednik / Graphic design:

Alojz Zaborac

Prijelom / Layout:

Hrvoje Herceg

Lektura / Language editing:

Lidija Menges

Za nakladnike / Journal directors:

Petra Somek, Hrvoje Petrić

Tisak / Print by:

Bogadigrafika, Koprivnica 2005.

Adresa uredništva / Mailing address:

Hrvoje Petrić (urednik)

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet

Ivana Lučića 3

HR-10000 Zagreb

e-mail: h.petric@inet.hr

h.petric@ffzg.hr
